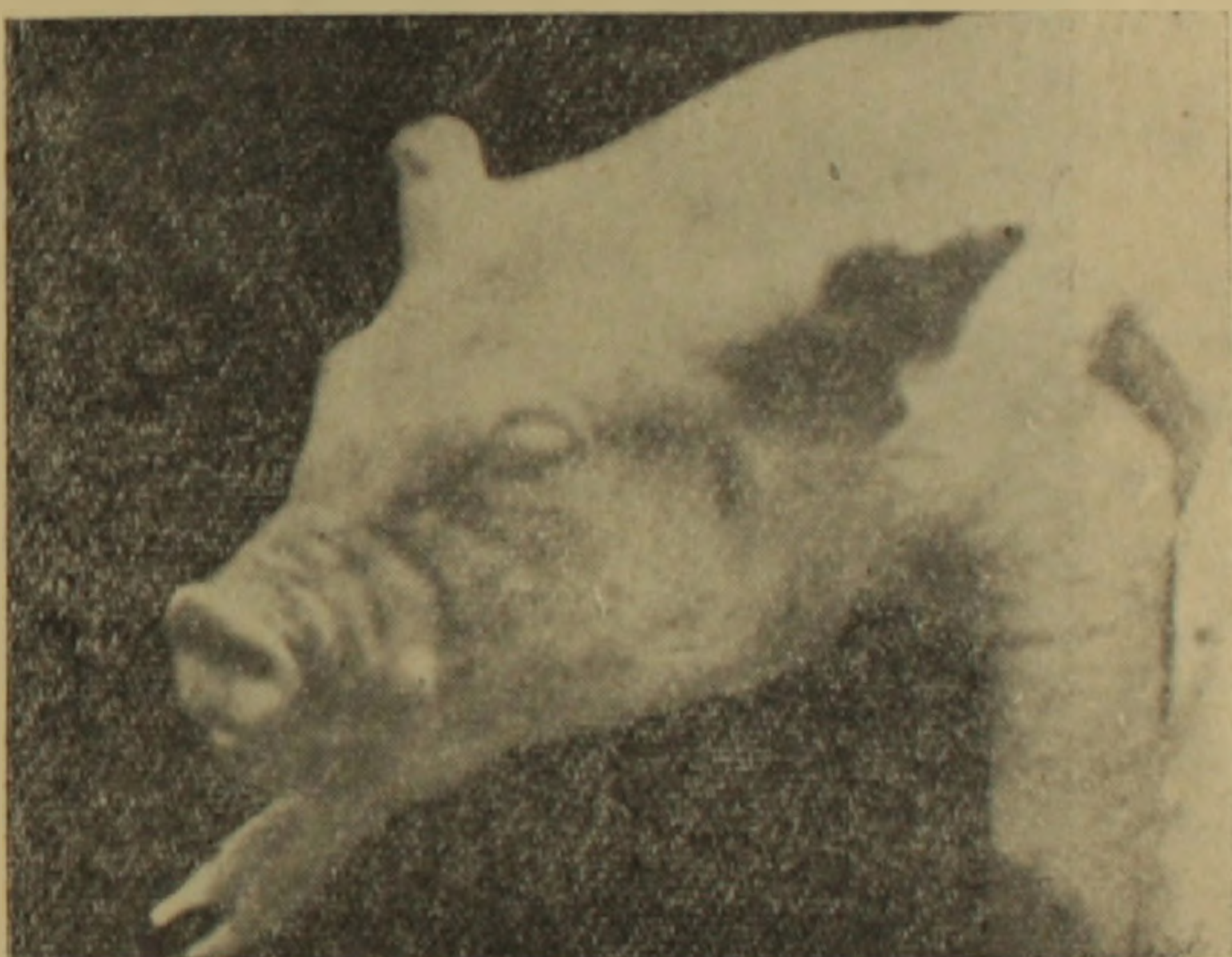

ՀԱՄԱՌՈՑ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

Ա. Վ. ԱՐՈՎՅԱՆ

ԽՈՉԵՐԻ ՎԱՐԱԿԻՉ ԱՏՐՈՖԻԿ ՌԻՆԻՏԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԱԹԱՆՈՒԹՅԱՆ
 ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Խոզերի վարակիչ ատրոֆիկ ռինիտը մեր ուսպուրիկայի խոզաբուծական ֆերմաներում ամենատարածված հիվանդությունն է, որի համաճարակարանության առանձնահատկություններն անրավարար են ուսումնասիրված: Այդ հանգամանքը լրացուցիչ դժվարություն է ստեղծում հիվանդությունը ժամանակին ախտորոշելու և նրա դեմ պայքարելու գործում:

Նկ. 1. Ատրոֆիկ ռինիտով հիվանդ խոզեր: Ստորին շրթերի թեթևակի արտացցում և մաշկի ծալքավորում դնչի վրա (հիվանդության թեթև ձև տեղաճարակի սկզբում):

Ատրոֆիկ ռինիտի ընթացքի նկատմամբ մեր կատարած դիտումները ցույց են տալիս, որ նա տարածվում է դանդաղ և մինչև իր վրա ուշադրություն գրավելը, ախտահարում է տնտեսության խոզերի զգալի մասին: Ռինիտը տնտեսություն թափանցելուց հետո, իր տարածվելու սկզբնական շրջանում, եթե ծծկեր խոզերներ չկան, ոչնչով չի արտահայտվում: Երբ սկսվում է խոզերի մասսայական ծինը, նորածին խոզերների մի մասը վարակվում է, սակայն հիվանդությունը նրանց մոտ հիմնականում գաղտնի է ընթանում, միայն առանձին խոզերների մոտ 3—5 ամսական հասակում պարզանում են ատրոֆիկ ռինիտի թույլ արտահայտված նշաններ՝ վերին ծնոտի աճի դանդաղում՝ մաշկի կնճռոտումով դնչի վրա և ստորին շրթունքի թեթևակի արտացցում (նկ. 1):

Հետագայում տնտեսության խողերի մայրական կազմը համալրվում է ռինխտով ախտահարված խոճկորների սերնդից աճեցված ջահել մերուններով, որոնց մի մասը գաղտնի հիվանդներ և վիրուսակիրներ լինելով՝ ծնելուց հետո վարակում են իրենց խոճկորներին, իսկ տնտեսության առողջ խոճկորների մի մասն էլ ռինխտով վարակվում է ծծից կտրվելուց հետո, երբ տարրեր մերունների խոճկորներին միավորում են մի խմբում: Հաջորդ տարիներին հիվանդությանն ավելի է տարածվում, որովհետև տնտեսության հիմնական առողջ մերունները ծերության կամ պտղատվության անկման պատճառով խոտանվում և փոխարինվում են խոճկորների՝ ռինխտի նկատմամբ անապահով խմբերից աճեցված երիտասարդ վիրուսակիր մերուններով, որոնցից ծծկեր խոճկորների մեծ մասը վարակվում է ռինխտով: Այդպիսի տնտեսություններում ռինխտից խոճկորների անկումներ են սկսվում, իսկ կենդանի մնացած հիվանդների մոտ նկատվում է թերաճություն և գանգի դիմային ոսկորների ալլաձևություն (դեֆորմացիա) (նկ. 2):

Նկ. 2. Ատրոֆիկ ռինխտով հիվանդ խոճկոր:
Արտահայտված դեֆորմություն:

Այսպիսով, ատրոֆիկ ռինխտի յուրահատուկ աննկատելի ու դանդաղ ընթացքի պատճառով հիվանդությունն ախտորոշվում է տնտեսություն թափանցելուց մի քանի տարի հետո, երբ ռինխտն արդեն արմատացած է լինում այնտեղ: Մեր ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ ատրոֆիկ ռինխտը Հայաստանում եղել է ավելի վաղ, քան նա ախտորոշվել է, սակայն ուշադրություն չի գրավել, որովհետև ատրոֆիկ ռինխտը հայտնի չէր մեր ռեսպուբլիկայի զոռանասնարուժական մասնադեղատներին: Ատրոֆիկ ռինխտի ընթացքի առանձնահատկությունները, կլինիկական ձևերն իմանալը անասնաբույժին հնարավորություն է տալիս հիվանդությունն ախտորոշելու նրա բունկման սկզբնական

չըջանում և միջոցներ ձեռնարկել ոինիտի հետագա տարածումը կանխելու համար:

Անհրաժեշտ է նշել, որ ատրոֆիկ ոինիտի տարածման գործում մեծ դեր են խաղում այդ հիվանդության գաղտնի ձևով տառապող և վիրուսակիր խոզերը: Երևանի մսի կոմբինատում մենք ախտաբանա-տնտեսութիական հետազոտության ենթարկեցինք ոինիտով ախտահարված տնտեսություններից բերված, կլինիկայես առողջ, 6 ամսականից 3 տարեկան հասակի 50 խոզերի քթի խոռոչները, որոնցից 11-ի մոտ (22%) հայտնաբերվեցին քթային խեցիների հետաճ և քթի լորձաթաղանթի կատարային կամ արյունահոսային բորբոքում: Մեր և ուրիշ հետազոտողների ուսումնասիրություններով հաստատված է նաև, որ անապահով տնտեսությունների առողջ խոզերի մի մասը վարակվելուց հետո ոինիտով չհիվանդանալով՝ իրենց քթանցքներում կրում են վարակը, այն արտազատում են արտաքին միջավայր և վարակում խոճկորներին: Երբ գաղտնի հիվանդ և վիրուսակիր խոզերը տեղափոխվում են ապահով տնտեսություններ, վերջիններում ատրոֆիկ ոինիտի տեղաճարակ է սկսվում: Այստեղից էլ պարզ է դառնում, որ խորապես սխալ է ու անթույլատրելի մեր ռեսպուբլիկայում կիրառվող այն պրակտիկան, երբ ոինիտով վարակված տոհմային ֆերմաներից ընտրում են կլինիկայես առողջ մատղաշ խոզեր և փոխադրում ոինիտի նկատմամբ ապահով տնտեսություններ:

Մեր ուսումնասիրություններից պարզվեց, որ հիվանդությունը այդ ձևով թափանցել է շատ խողարուծական ֆերմաներ:

Որոշ անասնաբույժներ, թերագնահատելով ատրոֆիկ ոինիտի գաղտնի ձևով հիվանդ և վիրուսակիր խոզերի դերը ոինիտը տարածելու գործում, փորձում են այդ հիվանդությունից ազատվել միայն հիվանդ խոճկորներին խոտանելով, բայց ապարդյուն, որովհետև ամեն անգամ տնտեսությունում թողած առողջ ճանաչված խոզերի մեջ լինում են վիրուսակիր և ոինիտի գաղտնի ձևով հիվանդ կենդանիներ, այդ պատճառով էլ տնտեսությունում հիվանդությունն ինքնաբերաբար նորից է ծագում: Փորձը ցույց է տալիս, որ ոինիտի նկատմամբ անապահով տնտեսությունները կարելի է առողջացնել ոինիտի դեմ պայքարի հրահանգով հանձնարարվող հակաոինիտային կոմպլեքս միջոցառումներ կիրառելով:

Վիրուսակրությամբ ուսումնասիրությունը: Ատրոֆիկ ոինիտի ժամանակ խոզերի վիրուսակրությունն անբավարար է ուսումնասիրված: Գրականության մեջ հաղորդումներ կան, որ ոինիտի նկատմամբ անապահով տնտեսության հասակավոր (3 տարեկանից բարձր հասակի) մերունների վիրուսակրությունը վերանում է և նրանցից ստացվում է առողջ սերունդ:

Ատրոֆիկ ոինիտի նկատմամբ անապահով տնտեսություններում ծեր մերուններից առողջ խոճկորներ ստանալու հնարավորությունն ուսումնասիրելու նպատակով Սևանի սովխոզի՝ ոինիտով ախտահարված խողարուծական ֆերմայում 1959 թվականին կատարված դիտումները ցույց տվեցին, որ նույն խոզանոցում պահելու դեպքում ծեր մերունների խոճկորների մեջ, 6 ամսական հասակում զննելիս, ոինիտով հիվանդների թիվը 15%-ի էր հասնում, իսկ առաջնածին մերունների խոճկորների մեջ ոինիտային խոճկորները կազմում էին 60%: Այսպիսով, նույն խողանոցում պահելու պայմաններում, առաջնածին մերունների հետ համեմատած, ծեր մերունների խոճկորների մեջ ոինիտով հիվանդները 4 անգամ քիչ էին:

Շահումյանի շրջանի նորադավթի գյուղի կոլտնտեսության ունիտով ախտահարված տոհմային խողարուծական ֆերմայում, որտեղ հիմնական (հասակավոր) մերունները պահվում էին մի անգամ ծին ստանալու համար օգտագործվող մերուններից անջատ՝ առանձին խողանոցում, մենք հսկողություն հաստատեցինք բոլոր մերունների 4 սերնդի վրա. պարզվեց, որ փորձի ենթակա 20 հիմնական մերուններից 16-ի սերնդում ունիտով հիվանդ խոճկորներ չեն հայտնաբերվում, իսկ մի անգամ ծին ստանալու համար պահվող բոլոր մերունների սերունդներում հայտնաբերվում էին ունիտով հիվանդ խոճկորներ: Ըստ մեր հաշվումների՝ այդ տնտեսության հիմնական մերունների խոճկորների մեջ, նրանց 6 ամսական հասակում զննելիս, ունիտով հիվանդները կազմում էին 2,5%, իսկ մի անգամ ծին ստանալու համար պահվող մերունների խոճկորների մեջ՝ 37,5% (15 անգամ ավելի):

Այսպիսով, կատարված դիտումները հաստատում են, որ ունիտի նկատմամբ անապահով տնտեսություններում հասակավոր մերուններին պետք է օգտագործել նրանցից առողջ սերունդ ստանալու համար, որովհետև նրանց վիրուսակրությունը վերանալու պատճառով նրանք դադարում են իրենց խոճկորների համար վարակի աղբյուր լինելուց:

Այստեղից դժվար չէ հասկանալ, թե ունիտի դեմ պայքարելու գործին ի՞նչ վնաս են հասցնում տնտեսությունների այն ղեկավարներն ու ղոռտեսիկները, որոնք պտղատվության բարձրացման հետևից ընկնելով՝ խոտանում են հասակավոր մերուններին ու նրանց փոխարինում ջահել մերուններով, որոնց մեջ անհամեմատ մեծ է վիրուսակիր կենդանիների թիվը: Ունիտի նկատմամբ անապահով տնտեսություններում հասակավոր մերունների պահպանումն ու նրանցից առողջ սերունդ ստանալը ունիտի նկատմամբ անապահով ֆերմաները ունիտից առողջացնելու համար կիրառվող միջոցառումների կարևոր օղակն է համարվում:

Տուրային ձևի նշանակությունը: Ունիտի դեմ պայքարի գործին մեծ վնաս է հասցնում այն պրակտիկան, երբ խոզերի ծինը տեղի է ունենում ամբողջ տարվա ընթացքում: Այս դեպքում տնտեսություններում միշտ լինում են զգալունակ կենդանիներ՝ նորածին խոճկորներ և վարակի առաջնային աղբյուր հանդիսացող ունիտով հիվանդ խոզեր, որի պատճառով տնտեսության խոճկորները մասնաշարար վարակվում են ունիտով: Դիտումները ցույց են տալիս, որ ունիտով վարակված տնտեսություններում ձեռնատու է խոզերի ծինը կադմակերպել 2 տուրով (ձմեռա-գարնանային և ամառա-աշնանային):

Մնի այդպիսի սխտեմի դեպքում անապահով տնտեսությունում մինչև հաջորդ ծինը ունիտով հիվանդ խոճկորները մասամբ խոտանվում, իսկ մասամբ էլ տեղափոխվում են բտվող խոզերի խումբը, այդ պատճառով հիմնական խողանոցում պակասում է վարակ արտադատող կենդանիների թիվը, այդպիսի պայմաններում նվազում է խոճկորների վարակվելու հնարավորությունը:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Խոզերի վարակիչ աուրոֆիկ ունիտը տարածվում է դանդաղ և մինչև ի վրա ուշադրություն դրավելը ախտահարում է տնտեսության խոզերի զգալի մասին:

2. Ռինիտի նկատմամբ անապահով տնտեսությունների խոզերի մեջ լինում են գաղտնի հիվանդներ և վիրուսակիրներ, ուստի այդպիսի տնտեսությունների կլինիկայեն առողջ խոզերը չի կարելի տեղափոխել ապահով տնտեսություններ և օգտագործել տոհմային նպատակներով:

3. Ռինիտի նկատմամբ անապահով տնտեսություններում սլետք է հասակավոր մերուններին օգտագործել նրանցից առողջ սերունդ ստանալու համար և կազմակերպել խոզերի տուրային ծին:

Հայկական ՍՍՌ

Գյուղատնտեսության

Ստացվել է 30/X 1961 թ.

Անասնապահության և անասնաբուժության

գիտահետազոտական ինստիտուտ

А. В. АБОВЯН

К НЕКОТОРЫМ ВОПРОСАМ ЭПИЗООТОЛОГИИ ИНФЕКЦИОННОГО АТРОФИЧЕСКОГО РИНИТА СВИНЕЙ

Р е з ю м е

Инфекционный атрофический ринит свиней распространяется медленно и может распространяться как в хозяйстве, так и за его пределами раньше, чем заболевание привлекает к себе внимание. Проводимые в таких случаях противоэпизоотические меры являются запоздалыми. С племенными животными, переданным другим хозяйствам до введения ограничительных мер, инфекционный ринит оказывается уже занесенным в эти хозяйства.

Из клинически здоровых свиней неблагополучных хозяйств многие животные страдают скрытой формой болезни или являются вирусоносителями, поэтому продажа клинически здоровых поросят из неблагополучных хозяйств не гарантирует возможности занесения инфекции в благополучное хозяйство.

Наши наблюдения показали, что старые свиноматки неблагополучных хозяйств не являются носительницами инфекции и не заражают своих поросят. Поэтому надо из старых свиноматок, преимущественно старше 3 лет, создавать племенную группу, содержать их изолированно, чтобы получить от них здоровых поросят, которые затем пойдут на замену неблагополучной части стада.

Проведение опоросов в течение целого года способствует распространению болезни. При проведении в год 2 туровых зимне-весеннего и летне-осеннего опоросов восприимчивый молодняк в хозяйстве заражается ринитом только в эти 2 периода, но не в течение круглого года. За время между двумя опоросами хозяйство имеет возможность отделить больных поросят от здоровых. Этим самым уменьшается количество

больных животных, являющихся источником инфекции для нарождающегося молодняка.

Исходя из сказанного, мы считаем необходимым рекомендовать в неблагополучных хозяйствах, где опоросы проводятся в течение года, перейти на туровые опоросы.